

Kjennetegn og fakta om måker

Kjære lærer og foreldre!

Her finner dere kjennetegn og fakta om utvalgte måkearter som dere kan komme til å møte på langs norskekysten og spesielt i Oslofjorden. Fagressursen er laget i samarbeid med biologistudenter ved Universitetet i Oslo og kvalitetssikret av forskere og fagfolk fra BirdLife Norge og Norsk institutt for naturforskning.

Fagressursen oppdateres hvert år med nye arter, mer fakta (inkludert funfacts som dere kan bruke i undervisningen) og flere bilder. Per i dag er fagressursen en nedlastbar pdf, men vi håper at vi også kan digitalisere denne på en mer brukervennlig måte i framtiden.

Si gjerne ifra til Sabima (post@sabima.no) om ønsker og forslag til forbedringer. På artsjakten.no finner dere artsbeskrivelser for barn og unge med et enklere språk og mindre detaljer.

Foto: Roger Brendhagen

5 måkearter i Oslofjorden

I Oslofjorden hekker det 5 ulike måkearter.

Fiskemåke

Larus canus

Sildemåke

Larus fuscus

Hettemåke

*Chroicocephalus
ridibundus*

Svartbak

Larus marinus

Gråmåke

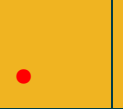

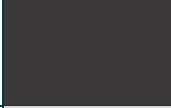
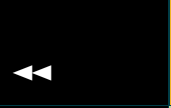

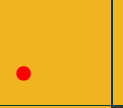

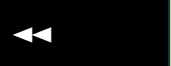

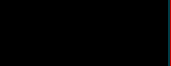

Larus argentatus

Måker i voksen fjærdrakt. Illustrasjoner: Sine Dagsdatter Hagestad

Måkenes kjennetegn

Du kan skille de ulike måkeartene fra hverandre ved å se på vingefarge og om de har hvite vingespisser eller ikke, og fargen på beina, nebbet og irisen i øyet. Tabellen viser og sammenligner ulike kjennetegn til de 5 måkene i voksen fjærdrakt.

Art	Vekt**	Vingespenn*	Vingefarge	Vingespiss	Bein	Nebb	Iris
Svartbak	1500- 2000	123-148					
Gråmåke	1000	123-148					
Sildemåke	600- 800	117-134					
Fiskemåke	400	100-115					
Hettemåke	300	86-99					

Tabell: *vekt i gram, **vingespenn i cm.

Det er ikke lett å se forskjell på hunn og hann hos måkene. Når forskere og fuglefolk skal finne ut kjønn til måka, måler de vingen og hode-nebb lengde eller tar en DNA-test. Du kan skille unge individer fra voksne fordi de har generelt mer brune i fjærdrakta, les nærmere i artsbeskrivelsene.

Gode huskereglar

- Alle måkene med “R” i navnet (**gråmåke, svartbak**) har rosa bein
- **Hettemåka** er den eneste med en brun hette på hodet og det ser ut som måka har hodet er dyppet i sjokolade.
- Det er to måker med fisk i navnet: **Sildemåka og fiskemåka**. Begge disse to er de eneste måkene med gule bein.
- Måkene som starter på “S” (**sildemåke og svartbak**) har svart rygg og vinger.

Generell info om måker

Når vi er ute med barn og unge i naturen og lærer om måker, dukker det alltid opp mange gode spørsmål. Vi har samlet noen av de aller vanligste slik at du som lærer eller foreldre kan svare godt.

Hvor gamle blir måkene?

Måkene blir omtrent 10-15 år gamle, men enkelte individer kan bli oppimot 30 år. Eldste måka i verden er en fiskemåke fra Norge som ble 33 år!

Når, hvor og hvordan hekker de?

Måkene hekker på skjær, holmer og øyer med og uten vegetasjon. Tidlig i hekkesesongen etablerer måkene en koloni, noen kan også hekke alene uten naboer. Hekkesesongen varer i april-juni. Reiret bygges av gress, strå, tang, tare og mose. De legger 1-4 olivengrønne brunprikkede egg og ruger i ca. 3-4 uker. Ungene oppholder seg i kolonien selv om de er flygedyktige, i nærheten av koloni gjennomfører de flygetrening. Når foreldre og barna forlater kolonien holder familien seg sammen en stund etterpå. Måkeungene tigger av foreldrene, det ser omtrent slik ut: måkeungene bøyer hodet mot et voksent individ og lager en svært lys og kort pipelyd, dette gjentas flere ganger.

Måka finner gode og nye løsninger på problemer. De er opportunistiske og derfor utrolige gode til å for eksempel tilpasse seg nye områder å hekke i. Flere fiskemåker, gråmåker og sildemåker hekker på hustak og større flate tak i byen og langs kysten. Store kolonier kan dannes på et enkelt hustak. Et estimat på hvor mange måkepar som hekker i byen er helt ukjent.

Hvorfor velger egentlig måkene å hekke i byen?

I byen er måkene større grad beskytta mot predatorer som rev, kråke og mink. Det kan også være et problem at strandsone bygges ned og økt menneskelig aktivitet rundt hekkehalmene som forstyrrer de i hekketida. Ikke alle steder der måkene hekker er naturreservat og områdene kan være dårlig skiltet. Løse hunder og folk som går i land i koloniene er et problem. En sikrere mattilgangen i byen og kortere vei til matfatet gjør at måka velger å hekke her.

Hvordan finner måka en make?

De bruker flere metoder for å imponere partneres sin, blant annet å mate hverandre (maken gulper opp mat på bakken foran make eller direkte nedi munnen til maken). Måkene bruker også lyd for å tiltrekke seg make. Ellers gjelder det å ha fjærdrakta i orden og jo rødere den røde flekken på nebbet er jo bedre er det. Når de parrer seg står hannen oppå ryggen til hunnen.

Hva spiser måkene?

De er generalister og søker næring i mange ulike områder (fra havet, jordbrukslandskap, våtmark, i byen). De spiser alt fra fisk, insekter, matrester, bær, mark, blåskjell og andre bløtdyr, åtsler av dyr og fugler.

Hvordan spiser måkene?

De har plass til mye mat i munnen fordi de har store kjever og veldig fleksibel hals. De kan sluke store mengder mat veldig raskt og effektivt, det er en fordel når flere konkurrerer om det samme matfatet.

Måkene har utvikla flere geniale strategier for å finne mat

- **Riverdance:** Noen individer har skjont at lyden av regn gjør at marken kommer opp av jorda. Måkene tramper fort med føttene i jorda for å herme etter lyden av regn.
- **Blåskjell i farta:** Måkene har lært å knuse blåskjell, men også stillehavsøsters, ved å slippe de fra lufta mot svaberget.
- **Stimer av fisk:** Måkene stuper ned i vannet for å fange fisk. I disse tilfellene er det normalt at flere titalls måker samler seg i Oslofjorden og konkurrerer om fisken.
- **Insekts-boom:** Om sommeren kan man observere flere måker på samme sted som sirkulerer rundt og flyr høyt oppe i lufta. Her jager måkene etter større flygemauro.
- **Piratvirksomhet:** Stormåkene (svartbak, gråmåke, sildemåke) jager andre fugler og stjeler maten deres. De prøver også å stjele av hverandre.

Overvintrer måkene i andre land?

Noen av artene drar fra Norge etter hekkesesongen er over. Det er stor forskjell mellom måkene av samme art og mellom arter i hvor langt de velger å migrere om vinteren. De som trekker vender tilbake til hekkeområdene sine om våren (mars-april). Sildemåke er

den som reiser lengst til for eksempel Nord i Afrika og til Midtøsten! Gråmåkene kan overvintre lokalt i Norge. For mer om utbredelse, les om hver enkelt art.

Hvor er måkene i næringsnettet?

Måkene er toppredator og befinner seg i de øverste trofiske nivåene i næringsnettet.

Er måkene smarte?

Ja, måkene kan huske menneskeansikt. De husker også på hvor de har hatt en vellykket hekking og tar med seg erfaringene videre. Måkene kan finne på å bytte hekkeplass dersom de mislykkes.

Fysiologi hos måker

Måkene er fantastiske og har mange spennende fysiologiske tilpasninger for å takle ulike miljøutfordringer. Nedenfor har vi samlet noen av de aller vanligste tingene med måker som barn og unger spør om.

Rød flekk på nebbet

Noen måker (gråmåke, sildemåke og svartbak) får et rødt merke på nebbet når de blir voksne. Når måkeungene skal mates, hakker de med nebbet til foreldrene sine. Da vil foreldrene gulpe opp maten til ungene.

Svømmeføtter

Svømmehuden på føttene fungerer som padleårer i vannet. Måkene trenger svømmeføttene til å bevege seg lettere når de flyter på vannet.

Magesyre

Den er ekstremt sur hos måkene. De trenger sterk magesyre fordi de må kunne fordøye alt fra den svært varierte dietten sin. Siden de kan sluke hele individer (f. eks. mus), må syra kunne oppløse skjelett. I tillegg kan åtslene de spiser inneholde bakterier magesyra må ta knekken på.

Fjærdrakta

Fjærdrakta er vanntett. De bruker mye tid på å pusse fjæra sine med nebbet sitt for å holde den i orden. Hvorfor er måka hvit på undersiden? En forklaring kan være at måka er mindre synlig for byttet sitt fra et bakkeperspektiv akkurat som pingviner. Siden måka

lever i mer åpne områder, langs kysten eller rundt byer, trenger de ikke en brun/grå/svart kamuflasjedrakt som mange andre fugler har i skogen.

Skjelettet

Måkene (og fugler generelt) har et lett skjelett med mange hulrom. Denne hule strukturen hjelper til med et enda mer effektivt oksygenopptak! Luftsekker er koblet til hulrommene og øker effektivt både utpust og innpust. Slik får fuglen enda mer energi til å fly.

#altetende #havogkyst

#denstørste

Status

Livskraftig LC, men en betydelig reduksjon langs kysten i Nord-Norge.

Næring

Svartbaken er en alteter/generalist, men finner en større del av maten sin fra havet/fjæra. Den spiser små fisk, krepsdyr, snegler og meitemark, pigghuder, andre fugleunger, døde dyr og matrester. Oppsøker også

fiskebåter og fiskehavner.

Habitat og utbredelse

Er å se langs hele norskekysten, men sjeldnere i innlandet. Svartbaken er den mest marint tilknyttede arten. Den oppholder seg mindre i byen enn de andre måkene. Overvintrer på åpent hav utenom hekkeperioden: Norskehavet, Skagerrak og Nordsjøen, sør til den engelske kanal. Deler av bestanden trekker etter hekkesesongen, mens andre overvintrer lokalt. Er derfor å se langs norskekysten hele året.

Hekkebiologi

De hekker langs hele norskekysten. Hekker enkeltvis eller i koloni på holmer, skjær og øyer. Begge foreldrene hjelper til med å ruge og mate. De hekker første gang når de er 3-4 år gamle. 3 egg ruges i ca. 4 uker. Ungene er klare til å fly etter ca. 7-8 uker.

Hva skiller svartbak fra de andre måkene?

- En av verdens største måker og største måka i Norge (opptil 2 kg).
- Svartbaken er den mest marine arten av de 5 måkene i Oslofjorden.
- Hver fjerde svartbak i verden, hekker i Norge!

#altetende

#renholdsarbeider

#overaltheleåret

#tilpassningsdyktig #bylivet

Status

Sårbar VU, 30-50% bestandsreduksjon på 3 generasjoner (42 år).

Næring

Gråmåken er en alteter/generalist. Den spiser små fisk, krepsdyr, snegler og meitemark, insekter, andre fugleunger, døde dyr og matrester.

Oslo by er gråmåkas kjøleskap: her den forsyner seg med pølse i brød, deilig bananskall, brødskive med syltetøy og andre godbiter. Tenk på hvilken gratis renholds jobb de gjør i byen! Oppsøker også fiskebåter og fiskehavner.

Habitat og utbredelse

Gråmåka trives i byen, nær innsjøer, langs kysten og i innlandet. Vi finner gråmåka i hele kyst Norge. Gråmåkene i Oslofjorden bor der hele året.

Hekkebiologi

De hekker langs hele norskekysten og i fjorder, også ved ferskvann. Hekker oftest i koloni på holmer, skjær, øyer og i byen. Kan også hekke i innlandet. Begge foreldrene hjelper til med å ruge og mate. De hekker første gang når de er 3-6 år gamle. 3 egg ruges i ca. 4 uker. Ungene er klare til å fly etter ca. 1 måned.

Hva skiller gråmåka fra de andre måkene?

- Gråmåka er definitivt den måka som har tilpasset seg bylivet best. Av alle måkene i Oslo, er det mest gråmåke i byen på vinteren.
- Gråmåka bruker opptil 5 år på å utvikle voksen fjærdrakt, trolig har ingen annen fugl i Norge så stor mønstervariasjon i fjærdrakta som gråmåka.

#altetende

#tilpasningsdyktig

#trekkerlengst

Status

Livskraftig LC.

Næring

Spiser primært stimfisk som sei og sild, men kan ta virvelløse dyr som mark og snegler, insekter, små pattedyr eller andre fugler. Oppsøker også avfalls plasser og byene på næringsøk.

Habitat og utbredelse

Sildemåka trives i byen, nær innsjøer og langs kysten. Trekker ut av Norge rundt august-oktober til De britiske øyer, Vest og Sør i Europa, til Nord-Afrika og Midtøsten.

Hekkebiologi

Hekker langs hele norskekysten på holmer, skjær og øyer, men også i byen. Sildemåka har funnet seg mer til rette urbane strøk i takt med synkende bestand. Legger 3 egg i juni-mai. Ruges i ca. 3-4 uker. Flyvedyktige under etter 40 dager. Kolonihekkende gjerne sammen med gråmåker og svartbaker.

Hva skiller sildemåka fra de andre måkene?

- Sildemåke trekker lengst av de 5 måkene i Oslofjorden.
- Mindre tallrik i Nord-Norge.
- Den minste av stormåkene.

#altetende

#varierendehabitat

#myerart

Status

Sårbar VU, 30-50% bestandsnedgang på 3 generasjoner (33 år)

Næring

Byen er viktig for fiskemåka om vinteren og de oppholder seg mye i urbane strøk, samt finner maten sin i jordbrukslandskapet. Den nærer seg på alt fra små fiske til smågnagere,

fugleunger, insekter, frosk, snegler, planter og matrester i byen.

Habitat og utbredelse

Holder til både på kysten eller innlandet med eller uten tilknytting til vann over hele Norge. Fiskemåka har blitt mer landbasert (knyttet mer til landbruk) og oppholder seg mer i urbane strøk. Om vinteren fly den til sørlige deler av Vest-Europa, mens noen velger å bli hjemme i Norge for eksempel i Oslofjorden

Hekkebiologi

Fiskemåkene finner på mye rart: De hekker i kolonier, alene spredt i terrenget, på hustak i byen, rugekasser, tar like gjerne gamle reir fra andre fugler (skjære/kråke) og kan bygge reiret sitt i trær. Noen kan også bygge reiret på biltak, på gravemaskiner eller på fortauskanten. Første hekking når de er rundt 3 år og legger 1-3 egg mai-juni. Klekker etter 25 dager. Begge foreldrene ruger og mater ungene. Flyvedyktige etter ca. 5 uker.

Hva skiller fiskemåka fra de andre måkene?

- Fiskemåken er Norges vanligste måkeart.
- En av de minste måkene i Norge.
- Hver fjerde svartbak i verden, hekker i Norge!

Hettemåke
Chroicocephalus
ridibundus

#altetende #denminste

#våtmark

#jordbrukslandskap

Status

Kritisk trua CR. < 80%

bestandsnedgang på 3 generasjoner (30 år).

Næring

Spiser små fisk fra innsjøer, insekter og meitemark i jordbrukslandskapet, men også matrester. Om vinteren tar de krepsdyr og andre dyr i fjæresonen.

Habitat og utbredelse

Vi finner hettemåka over hele Norge, langs kysten og i innlandet. Etter hekkesesongen drar de sørover til kysten av Vest-Europa og de britiske øyer. Samt følger de elvesystemer i Europa. De kan også overvintre i sør-Norge. Enkeltindivider kan overvintre i Oslo.

Hekkebiologi

Hekker spredt eller i koloni på bakken, eller nær vannkanten i siv og gress. Hettemåka kan hekke ved skjær og holmer i saltvann, ferskvann og brakkvann. De holder seg gjerne nær våtmark, men er også å se i byen på næringsøk. Legger sine første egg når de er 1-3 år. 3-4 olivenbrune egg med mørke flekker i mai. Reiret bygges med greiner, gress og mose på bakken eller som en tue i vegetasjonen eller på vann. Klekker etter ca. 3 uker, begge foreldrene ruger og mater. Ungene er flyvedyktige etter ca. 4 uker. Større pattedyr (mink, rev), rovfugler og stormåker kan ta unger og egg, men hettemåke har et kollektivt koloniforsvar. Når en predator er nær, flakser alle måkene opp i lufta og jager predatoren ut av kolonien.

Hva skiller hettemåka fra de andre måkene?

- Hettemåken er en av de minste måkene i oslofjorden.
- Hver tredje hettemåke i Norge hekker i Oslofjordområdet
- Den eneste måken med brunt hode, røde bein og nebb.

- Kan bygge reiret sitt nær på vannoverflaten i siv vegetasjon.

Kilder:

Stokke BG, Dale S, Jacobsen K-O, Lislevand T, Solvang R og Strøm H (24.11.2021). Fugler: Vurdering av svartbak *Larus marinus* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/27697>

Stokke BG, Dale S, Jacobsen K-O, Lislevand T, Solvang R og Strøm H (24.11.2021). Fugler: Vurdering av fiskemåke *Larus canus* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/27536>

Stokke BG, Dale S, Jacobsen K-O, Lislevand T, Solvang R og Strøm H (24.11.2021). Fugler: Vurdering av hettemåke *Chroicocephalus ridibundus* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/29490>

Stokke BG, Dale S, Jacobsen K-O, Lislevand T, Solvang R og Strøm H (24.11.2021). Fugler: Vurdering av gråmåke *Larus argentatus* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/27696>

Stokke BG, Dale S, Jacobsen K-O, Lislevand T, Solvang R og Strøm H (24.11.2021). Fugler: Vurdering av sildemåke *Larus fuscus* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/28902>

Gjershaug, J.O., Lotentsen S-H. (17.10.2022). Svartbak *Larus marinus* Linnaeus, 1758. Norsk institutt for naturforskning. Artsdatabanken https://artsdatabanken.no/Pages/186719/Larus_marinus

Gjershaug, J.O., Lotentsen S-H. (17.10.2022). Fiskemåke *Larus canus* Linnaeus, 1758. Norsk institutt for naturforskning. Artsdatabanken https://artsdatabanken.no/Pages/186649/Larus_canus

Gjershaug, J.O., Lotentsen S-H. (17.10.2022). Sildemåke *Larus fuscus* Linnaeus, 1758. Norsk institutt for naturforskning. Artsdatabanken https://artsdatabanken.no/Pages/186709/Larus_fuscus

Gjershaug, J.O., Lotentsen S-H. (17.10.2022). Hettemåke *Chroicocephalus ridibundus* Linnaeus, 1758. Norsk institutt for naturforskning. Artsdatabanken https://artsdatabanken.no/Pages/186664/Chroicocephalus_ridibundus

Gjershaug, J.O., Lotentsen S-H. (17.10.2022). Gråmåke *Larus argentatus* Pontoppidan, 1763. Norsk institutt for naturforskning. Artsdatabanken https://artsdatabanken.no/Pages/186659/Larus_argentatus